

وہاں سے کہیں
منظوم
اور اس کے
میں
اور اس کے
میں

۲ دین و زندگی انسانی

پایہ یازدہم

مؤلفان

مرتضیٰ محسنی کبیر

محمد رضایی بقاء

فرمولہ پیسٹ

فرمول پایان

۶ نمونه امتحانی	۱۲۶۰ پرسش تشریحی	۱۷۰ صفحه درسنامه
-----------------------	------------------------	------------------------

۱۲
+۵/۳

فیلم
آموزشی
ویژه
شب
امتحان

9 786220 308232

تهران، میدان انقلاب
نیش بازارچه کتاب

www.gajmarket.com

«الیس الله بكاف عبده» (زمر، ۳۶)
آیا خداوند برای بنده‌اش کافی نیست؟

کتابی که پیش رو دارید، حاصل تلاش برای ارائه مناسب و کاربردی از کتاب دین و زندگی پایه یازدهم برای آمادگی امتحان نهایی است.

در این کتاب سعی شده است مطالب ضروری مطابق با جدیدترین تغییرات امتحانات نهایی به نحوی طبقه‌بندی شود که بتواند پاسخگوی نیازهای دانش‌آموزان در راستای موفقیت آنان باشد. امیدواریم همه عزیزان دانش‌آموز از این نوشته بهره کافی را ببرند.

این کتاب شامل بخش‌های زیر است:

در این درس می‌خوانیم: بیان اهداف اصلی و فرعی هر درس.

مشاوره: بیان تعداد آیات، احادیث، اشعار و بارم هر درس در امتحانات نوبت اول و دوم.

سبک مطالعه: اولویت‌بندی در فراگیری مطالب درس و بیان روش مطالعه به صورت صمیمی و محاوره.

ایستگاه آیه و حدیث و شعر: ترجمه روان آیه و حدیث و پیام‌های مختلف آیات و احادیث و اشعار در قالب سؤال و جواب و مشخص کردن کلیدواژه‌های آن‌ها.

تلنگر: حواست باشه! بیان نکات مشابه و گمراه‌کننده درس‌ها و دام‌های آموزشی.

نکته راهبردی: نکات کلی و میان‌بر برای درک بهتر مفاهیم مهم درس.

مرور سریع: طبقه‌بندی برخی از مفاهیم حجیم درس برای سهولت در یادگیری.

متن کتاب درسی: تمام متن کتاب درسی ذکر شده است و برای شرح بهتر درس، اصطلاحات و توضیحات اضافه در پرانتزها آمده است. در ضمن تمام سؤالات (۱) در ابتدا و یا در میان درس، (۲) تدبر و تفکر در آیات، (۳) خودارزیابی، (۴) فعالیت کلاسی، (۵) بررسی‌ها، (۶) اندیشه و تحقیق براساس کتاب «راهنمای معلم» پاسخ داده شده است.

تعریف اصطلاحات و مفاهیم کلیدی: آشنایی با تعریف اصطلاحات مهم درس.

درس در یک نگاه: ارائه نموداری خلاصه هر درس، جهت نگاهی کلی به درس و مطالعه سریع و مرور آن قبل از امتحان.

ایستگاه سؤال: انواع سؤالات مورد طرح در امتحانات پس از پایان بخش‌ها و تیتراهای فرعی درس، به صورت سؤال‌های میان درس.

پاورقی‌ها: بعضی از مطالب که نیاز به توضیح بیشتر دارد و در فهم مطالب موثر است، همچنین عبارات عربی برخی از آیات که در کتاب درسی فقط ترجمه فارسی آن‌ها آمده است.

سؤالات تشریحی: شامل تعداد زیادی سؤال متنوع منطبق بر امتحان نهایی در انواع مختلف آیات و احادیث، صحیح و غلط، جای خالی، پاسخ کوتاه، چندگزینه‌ای، کشف ارتباط، تعریف مفاهیم و اصطلاحات، پاسخ بلند (تشریحی) و درک مطلب برای آمادگی در امتحانات میان‌ترم و امتحان نهایی.

سؤالات ستاره‌دار: از هر درسی سؤالات مهم و ضروری انتخاب شده و با علامت ☆ نشان‌گذاری شده است و کسانی که فرصت کم‌تری دارند، باید این سؤالات را حتماً ببینند و حل نمایند.

پاسخ نامه تشریحی: پاسخ‌هایی کافی متناسب با راهنمای تصحیح امتحان نهایی و بررسی دلیل نادرستی گزاره‌های غلط. **امتحان نهایی:** ارائه یک دوره امتحان نهایی اخیر و پنج سری آزمون نیم سال اول و پایان سال تألیفی با پاسخ تشریحی. **هایلایت کتاب درسی (جزوه رایگان همراه کتاب):** همه قسمت‌هایی که در سال‌های اخیر به هر شکل و شمایی از آن‌ها سؤال طرح شده، در کتاب درسی هایلایت کرده‌ایم و آدرس سؤالات را در قسمت پاورقی مشخص کرده‌ایم تا شب امتحان برای مرور و یادآوری از آن استفاده کنید. به قسمت‌های هایلایت نشده هم توجهی ویژه نمایید.

تشکر ویژه

در پایان شایسته است از همه عزیزانی که ما را در به ثمر رساندن این کتاب یاری نموده‌اند، آقایان مرتضی یعقوبی، نقی شفایی، منوچهر ستینه، مهدی زمانی‌نژاد، سید هادی هاشمی، سید کمال‌الدین سیفی، محمدرضا فرهنگیان، مجید فرهنگیان، سید کمال باوسی، جعفر رنجبرزاده، علی مراد زنگنه، امین اسدیان پور، فردین سماقی، سعدی رضایی، هادی ناصری، حسین باغانی، محمدفخرالدین مرشدی تنکابنی، حمید حسین پور، ابوالفضل احدزاده، محمد هادی گوهری، محمدعلی عبادتی، محمد بختیاری، حسین مقدسی، حسین رضاییان، محسن بیاتی، آرمان جیلاردی، علی شلفی، عسکر امیرکلایی اندی، محمدحسین کریمی، بهرام پوروطن، سید هادی موسوی، حسن خانی (فیاض)، بیژن دیبا، سید عطا میرمحمدی، وحید دولتی، جوادعلی عباس‌زاده، محمدرضا ثابتی، حسین نقوی، محمدرضا رعیتی، محمدرضا رخشانی مقدم و خانم‌ها وحیده کاغذی، محبوبه ابتسام، فاطمه سادات خلیل پورسیدی، فاطمه واثقی، سیدفاطمه موسوی، حمیده صادقی و زهرا جعفری یزنی تشکر نماییم که اگر تشویق‌ها و همراهی‌ها آنان نبود، کار به سرانجام نمی‌رسید.

بازمبندی درس دین و زندگی ۲

شماره درس	پایانی نوبت اول	پایانی نوبت دوم، شهریور و دی ماه
اول، دوم و سوم	۴/۵	۲/۵
چهارم، پنجم و ششم	۵/۵	۲/۵
هفت، هشت و نه	۶	۳
ده، یازده و دوازده	—	۳/۵
سیزده و چهارده		۳
پانزده و شانزده		۳
هفده و هجده		۲/۵
قرائت	۴	—
جمع	۲۰	۲۰

فهرست

FILM	پاسخ	سؤالات	درسنامه
30 min	۲۴۸	۲۰	۸
16 min	۲۵۰	۳۳	۲۵
19 min	۲۵۱	۴۴	۳۶
27 min	۲۵۳	۵۸	۴۷
19 min	۲۵۵	۷۳	۶۲
18 min	۲۵۷	۸۸	۷۸
22 min	۲۵۹	۱۰۵	۹۲
14 min	۲۶۱	۱۱۹	۱۰۹
14 min	۲۶۳	۱۲۹	۱۲۱
12 min	۲۶۵	۱۴۰	۱۳۳
15 min	۲۶۶	۱۵۳	۱۴۳
11 min	۲۶۷	۱۶۵	۱۵۸
17 min	۲۶۸	۱۸۱	۱۶۸
13 min	۲۷۱	۱۹۶	۱۸۶
13 min	۲۷۳	۲۰۹	۲۰۱
12 min	۲۷۵	۲۲۲	۲۱۲
12 min	۲۷۷	۲۳۳	۲۲۶
11 min	۲۷۹	۲۴۴	۲۳۸

درس اول: هدایت الهی
درس دوم: تداوم هدایت
درس سوم: آخرین پیامبر
درس چهارم: معجزه جاویدان
درس پنجم: مسئولیت‌های پیامبر (ص)
درس ششم: پیشوای اسوه
درس هفتم: امامت، تداوم رسالت
درس هشتم: جان و جانشین پیامبر (ص)
درس نهم: وضعیت فرهنگی، اجتماعی و سیاسی ...
درس دهم: احیای ارزش‌های راستین
درس یازدهم: جهاد در راستای ولایت ظاهری
درس دوازدهم: عصر غیبت امام زمان (عج)
درس سیزدهم: در انتظار ظهور
درس چهاردهم: مرجعیت و ولایت فقیه
درس پانزدهم: رهبری و مردم
درس شانزدهم: عزت‌نفس
درس هفدهم: زمینه‌های پیوند
درس هجدهم: پیوند مقدس

امتحان نهایی

۲۸۷	آزمون ۴: نوبت دوم
۲۸۸	آزمون ۵: نوبت دوم
۲۹۰	آزمون ۶: خرداد ماه ۱۴۰۳
۲۹۲	پاسخ‌نامه تشریحی آزمون ۱ تا ۶

۲۸۲	آزمون ۱: نوبت اول
۲۸۳	آزمون ۲: نوبت دوم
۲۸۵	آزمون ۳: نوبت دوم

1

بخش

درستامه

و سوالات تشریحی

درس اول

هدایت الهی

در این درس می‌خوانیم

در این درس به انواع نیازهای طبیعی و غریزی انسان و نیازهای برتر او اشاره می‌شود. دو ویژگی برای پاسخ مناسب به نیازهای برتر که فقط خداوند می‌تواند به آن‌ها پاسخ دهد، بررسی می‌شود؛ بنابراین ضرورت نیاز به هدایت الهی برای پاسخ به این نیازها معلوم شده و تناسب هدایت ویژه انسان با ویژگی‌های او برقرار می‌گردد.

مشاوره

با احتساب آیات تفکر و اندیشه که قبل از شروع درس اول آمده، این درس دارای ۵ آیه عربی و یک آیه فارسی در اندیشه و تحقیق، ۱ سوره، ۲ حدیث فارسی و ۲ شعر است. بارم این درس در امتحان ترم اول ۱/۵ نمره و در امتحان نهایی ۵/۵ نمره است.

کلیدواژه‌ها، آیه یا حدیث و شعر که مربوط به هر یک از سه نیاز برتره بشناس. دو ویژگی پاسخ مناسب به آن‌ها و دو ویژگی پاسخ‌دهنده آن‌ها (خدا) رو یاد بگیر. ارتباط پیامبران الهی، عقل و اختیار انسان، بنیادی‌ترین مفهوم نهفته در این درسه که در حدیث امام کاظم (ع) خطاب به هشام‌بن حکم اومده و در امتحان هم پرتکراره.

درس ۱

برای استفاده از فیلم آموزشی شب امتحان این درس QR-code مقابل را اسکن کنید.

فیلم
شب
امتحانیادآوری^۱

- در سال گذشته با «هدف زندگی» (تقرب به خدا) آشنا شدیم و دانستیم که مقصود و محبوب نهایی زندگی ما «خداست». او سرچشمه همه خوبی‌ها و زیبایی‌هاست (خالقیت) و حرکت به سوی این خوبی‌ها به معنای **نزدیکی** به اوست (قرب الهی). درحقیقت، راه دستیابی به همه کمال‌ها و زیبایی‌ها **تقرب به خداست**.
- هم‌چنین آموختیم که موجودات جهان، از آن خدایند (مالکیت) و بازگشتشان هم به سوی اوست (معاد). در میان مخلوقات پیرامون ما، بازگشت انسان، یک بازگشت **ویژه** است. **معاد** هر انسانی از عمل اختیاری او شکل می‌گیرد؛ بنابراین، باید برای انجام بهترین عمل، ۱ به **درستی برنامه‌ریزی** کرد و ۲ عقاید، اخلاق و اعمالی که موجب **رستگاری** در دنیا و آخرت می‌شود را **شناخت** و ۳ به آن‌ها پایبند بود.
- امسال در این بخش از کتاب دین و زندگی، با **روش هدایتی** خداوند (هدایت تشریحی) بیش‌تر آشنا می‌شویم تا با بهره‌مندی از هدایت‌های او، برای بهترین زندگی در دنیا و کسب **خوشبختی جاویدان** در آخرت، بهتر برنامه‌ریزی کنیم. (نیاز به کشف راه درست زندگی)

تفکر و اندیشه^۲

سؤال حیات‌بخش جسم و روح انسان چیست؟

جواب آب: نعمت بی‌نظیر خداوند، جلوه زیبایی و طراوت، مظهر پاکی و زلالی و **عامل اصلی ادامه حیات** است. در نبود آب از آواز دلنشین پرندگان، طراوت و سرسبزی درختان و تبسم گل‌های زیبا و رنگارنگ طبیعت اثری نخواهد بود. آری، آب **مایه حیات** و **اساس زندگی در جهان** است.

۱. یادآوری، مربوط به متن قبل از شروع درس اول است.
۲. تفکر و اندیشه مربوط به متن قبل از شروع درس اول است.

پیام اصلی: آب، حیات بخش جهان مادی است.

ایستگاه آیه - انبیاء، ۳۰

و هر چیز زنده‌ای را از آب قرار دادیم (پدید آوردیم).

وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ

سؤال ۱ عامل حیات بخش جهان مادی و انسان چیست؟

۲ اثرگذاری آب در جهان چیست؟

۳ این آیه به کدام دسته از نیازهای انسان اشاره دارد؟

پاسخ ۱ آب

۲ هر چیز زنده‌ای از آن قرار داده شده است. ۳ نیازهای طبیعی و غریزی

• انسان با آب نیازهای طبیعی و جسمی اش را برطرف می‌سازد و به طور کلی آب، حیات بخش جهان مادی، از جمله ما انسان هاست.

پیام اصلی: آب، حیات بخش جهان مادی است و پاسخ‌گوی یکی از نیازهای طبیعی و جسمی انسان است.

ایستگاه آیه - فرقان، ۴۹

تا به وسیله آن (باران) سرزمینی مرده را زنده کنیم.

لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَيِّتًا

سؤال ۱ نعمت گران قدر آب چه تأثیری بر طبیعت و زندگی انسان دارد؟

۲ خداوند زنده کردن زمین مرده را به واسطه کدام عامل انجام می‌دهد؟

۳ این آیه به کدام دسته از نیازهای انسان اشاره دارد؟

پاسخ ۱ زمین مرده را زنده می‌کند. ۲ آب ۳ نیازهای طبیعی و غریزی

۳ نیازهای طبیعی و غریزی

سؤال ۱ اما راستی حیات روح بشروابسته به چیست؟ چه چیزی به روح و درون انسان شادابی و طراوت می‌بخشد؟ چگونه می‌توان به این اکسیر حیات دست یافت؟
جواب ۱ دین الهی که در آن هدایت بشر از سوی خدا نهفته است، حیات بخش روح انسان است و با ایمان به خدا و اجابت فرمان او و رسولش می‌توان به آن دست یافت.

پیام اصلی: اجابت دعوت خدا و پیامبر (ص) حیات بخش روح انسان است.

ایستگاه آیه - انفال، ۲۴

ای کسانی که ایمان آورده‌اید، دعوت خدا و پیامبر را بپذیرید؛ آن‌گاه که شما را به چیزی فرا می‌خواند که به شما زندگی حقیقی می‌بخشد.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ

سؤال ۱ عامل حیات بخش روح بشر در آیات چه چیزی معرفی شده است؟

۲ پذیرش فرمان الهی که از طریق پیامبر (ص) به ما می‌رسد، چه اثری در زندگی ما دارد؟

۳ لازمه زندگی مؤمنانه، به هنگام دعوت الهی چیست؟

پاسخ ۱ اجابت فرمان خدا و پیامبر

۲ حیات معنوی (حقیقی) به انسان می‌دهد. ۳ اجابت فرمان خدا و پیامبر

نکته ترکیبی از جهت اجابت فرمان خدا و پیامبر (ص) با آیه شریفه «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَ اطَّعُوا الرَّسُولَ وَ أُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ...» ارتباط دارد. (درس ۵)

مقدمه

همه ما، نیازهای کوچک (طبیعی) و بزرگی (فراطبیعی) داریم و خوشبختی و سعادت خویش را در برآورده شدن آن‌ها جست‌وجو می‌کنیم، رضایت از زندگی را وابسته به میزان تأمین این نیازها می‌دانیم و همواره دنبال برنامه‌ای هستیم که بتواند ما را به بهترین شکل، در برآورده ساختن این نیازها یاری کند.

- احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای که پاسخگوی نیازهایش باشد و سعادت بشر را تضمین کند، سبب شده است که در طول تاریخ همواره شاهد ارائه برنامه‌های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری باشیم.
- این مکتب‌ها با ادعای رساندن بشر به سعادت، برنامه‌های گوناگونی را ارائه داده‌اند، اما...

سؤال ۱ آیا انسان می‌تواند تنها با تکیه بر عقل، برنامه کاملی را برای سعادت خود ارائه دهد؟

جواب ۱ خیر، با توجه به محدودیت‌های آگاهی انسان در مورد امور مهم زندگی اش، عقل به تنهایی نمی‌تواند برنامه‌ای تضمینی برای سعادت ارائه دهد.

سؤال یک برنامه مناسب برای سعادت انسان باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟

جواب ۱ کاملاً درست و قابل اعتماد باشد. ۲ همه جانبه باشد.

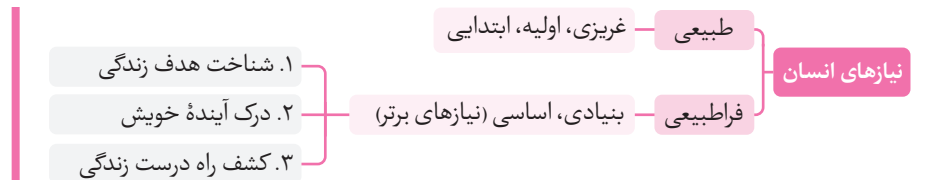
سؤال آیا برنامه‌ای که فقط سعادت دنیای انسان را در بر بگیرد، کامل است؟

جواب خیر، بُعد روحانی انسان که در آخرت به حیاتش ادامه می‌دهد، نیازمند توشه مسیر است و باید به آن نیز توجه شود.

سؤال آیا می‌توان به مکاتب بشری اعتماد کرد و زندگی را براساس برنامه‌های آنان بنا نهاد؟

جواب خیر، با توجه به محدودیت عمر انسان و تعداد راه‌های پیشنهادی زیاد که نیازمند تجربه و آزمون اند، باید به یک پاسخ کاملاً درست و قابل اعتماد عمل کرد.

انواع نیازهای انسان

نیازهای طبیعی و غریزی

- انسان همچون سایر موجودات زنده، یک دسته نیازهای طبیعی و غریزی دارد؛ مانند نیاز به آب: «الماء»، هوا، غذا و پوشاک.
- خداوند پاسخ به این نیازها را در عالم طبیعت آماده کرده (حکمت الهی) و قدرت آگاه شدن از آن‌ها را نیز به انسان داده است (هدایت تکوینی).
- مثال** در وقت نیاز به آب و غذا احساس تشنگی و گرسنگی می‌کند و سراغ آب و غذا می‌رود. هنگام سرما و گرما، از مصالح موجود در طبیعت بهره می‌برد و برای خود پوشاک و مسکن تهیه می‌کند.

تلاشگر: حواست باشه!

آیات مرتبط با نیازهای طبیعی و غریزی «وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ» و «لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مِّثْلًا» می‌باشند.

نیازهای برتر، اساسی، بنیادین و فراطبیعی

- اما نیازهای انسان منحصر به نیازهای طبیعی و غریزی او نمی‌شود؛ زمانی که انسان، از سطح زندگی روزمره فراتر رود و در افق بالاتری بیندیشد، خود را با نیازهای مهم‌تری نیز روبه‌رو می‌بیند؛ نیازهایی که برآمده از سرمایه‌های ویژه‌ای است که خداوند به او عطا کرده است و پاسخ صحیح به این نیازهای اساسی است که سعادت انسان را تضمین می‌کند.
- این نیازها به تدریج به دل مشغولی، دغدغه و بالاخره به سؤال‌هایی تبدیل می‌شوند که انسان تا پاسخ آن‌ها را نیابد، آرام نمی‌گیرد. برخی از این نیازها عبارت‌اند از: ۱ شناخت هدف زندگی ۲ درک آینده خویش ۳ کشف راه درست زندگی.

تلاشگر: حواست باشه!

- نیازهای برتر، از نوع سؤال‌اند (نه پاسخ)؛ زیرا باید به آن‌ها پاسخ داد.
- رسیدن به پاسخ نیازهای برتر، دل مشغولی انسان را به آرامش تبدیل می‌کند و حرکت به سوی پاسخ کافی نیست.

۱. شناخت هدف زندگی

- انسان می‌خواهد بداند «برای چه زندگی می‌کند؟» و کدام هدف است که می‌تواند با اطمینان خاطر، زندگی‌اش را صرف آن نماید؟
- او می‌داند که اگر ۱ هدف حقیقی خود را نشناسد یا ۲ در شناخت آن دچار خطا شود، عمر خود را از دست داده است. (اتلاف عمر) و چنین کسی در حقیقت، «سرمایه وجودی خود» را از بین برده است.

پیام اصلی: شناخت هدف زندگی موجب خروج از زیان می‌شود.

ایستگاه آیه - شوری، ۴۵

در حقیقت، زیانکاران کسانی‌اند که خودشان را دچار زیان کرده‌اند.

إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ

سؤال ۱ زیانکاران حقیقی چه کسانی هستند؟

۲ این آیه به بی‌توجهی به کدام نیاز برتر اشاره دارد؟

پاسخ ۱ آنان که به خودشان زیان رساندند. ۲ شناخت هدف زندگی

۱. هدایت براساس غریزه، فطرت، ذات، درون، طبیعت و نهاد هر موجودی است. مثلاً «عقل» برای انسان هدایت تکوینی (عمومی) است.

پیام اصلی: ضرورت شناخت هدف زندگی

(مکارم الاخلاق) - ایستگاه حدیث

به همین خاطر امام سجاد (ع) پیوسته این دعا را می‌خواند که: «خدایا ایام زندگانی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده‌ای.»

سؤال ۱ امام سجاد (ع) از خداوند می‌خواهد که زندگی‌اش صرف چه هدفی شود؟

کلام امام سجاد (ع) درباره اختصاص عمر به چیزی که برای آن آفریده شده است، کدام نیاز برتر را می‌رساند؟

پاسخ ۱ زندگانی به چیزی اختصاص یابد که برای آن آفریده شده است. (صرف زندگی برای هدفی که برای آن آفریده شده)
۲ شناخت هدف زندگی

تلاشگر: حواست باشه

به نیاز «شناخت هدف زندگی»، «برای چه زیستن» یا «چرا زیستن» هم گفته می‌شود.

۲. درک آینده خویش

- انسان با این سؤال مهم و اساسی نیز روبه‌رو است که: «آینده او چگونه است؟»، «آیا زندگی او با مرگ تمام می‌شود یا دفتر حیات او به شکل دیگری گشوده می‌گردد؟»، «اگر حیات، به شکل دیگری ادامه می‌یابد و انسان زندگی ابدی را پس از مرگ آغاز خواهد کرد، نحوه زندگی او پس از مرگ چگونه است؟»، «زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟» و «خوشبختی وی در آن سرا در گرو انجام چه کارهایی است؟»

پیام اصلی: اهمیت شناخت هدف زندگی و درک آینده خویش

(دیوان شمس، مولوی) - ایستگاه شعر

روزها فکرم این است و همه شب سختم
که چرا غافل از احوال دل خویشتنم
از کجا آمده‌ام، آمدنم بهر چه بود
به کجا می‌روم آخر نمایی وطنم

سؤال ۱ کدام پیام از بیت اول برداشت می‌شود؟

کدام نیازهای برتر در بیت دوم یاد شده‌اند؟

پاسخ ۱ دل مشغولی و دغدغه ناشی از سؤال‌های مربوط به نیازهای برتر
۲ شناخت هدف زندگی (در مصراع اول) و درک آینده خویش (در مصراع دوم)

۳. کشف راه درست زندگی

- راه زندگی یا «چگونه زیستن» که ارتباط دقیقی با دو نیاز قبلی دارد، دغدغه دیگر انسان‌های فکور و خردمند است. این دغدغه از آن جهت جدی است که انسان فقط یک بار به دنیا می‌آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند؛ بنابراین در این فرصت تکرارنشده، باید از بین همه راه‌هایی که پیش روی اوست، راهی را برای زندگی انتخاب کند که به آن مطمئن باشد تا بتواند با بهره‌مندی از سرمایه‌های خدادادی، به هدف خلقت (قرب الهی) برسد.
- بنابراین، یکی از سؤالات اساسی انسان این است که راه درست زندگی کدام است؟ و چگونه می‌توان به آن دست یافت؟

تلاشگر: حواست باشه

چگونه زیستن ← راه درست زندگی

چرا زیستن ← شناخت هدف زندگی

تلاشگر: حواست باشه

کشف راه درست زندگی (چگونه زیستن)، تنها دغدغه انسان‌های فکور و خردمند نیست، بلکه دغدغه دیگر آن‌هاست. در واقع هر سه نیاز برتر، دغدغه انسان‌های فکور و خردمند است.

پیام اصلی: اهمیت زمان و راه‌هایی از زیان

ایستگاه آیه - عصر، ۱ تا ۳

<p>به نام خداوند بخشنده بخشایشگر. سوگند به زمان، همانا [نوع] انسان در زیان است، مگر کسانی که ایمان آورده‌اند و کارهای شایسته انجام داده‌اند و به حق و صبر سفارش کرده‌اند.</p>	<p>بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ* وَ الْعَصْرِ*، إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ*، إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَ عَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ</p>
---	--

<p>سؤال ۱ کدام قسم خدا، بیانگر اهمیت عمر آدمی است؟ ۲ راه خروج از خسران زندگی در قرآن کریم چه چیزی معرفی شده است؟ ۳ گذر عمر و اتلاف زمان در قرآن به چه چیزی تعبیر شده است؟</p>	<p>پاسخ ۱ سوگند به زمان ۲ ایمان، عمل صالح، سفارش به حق و صبر ۳ زیان‌کاری (خُسْر)</p>
<p>نکته ترکیبی از جهت زیان با آیه «إِنَّ الْخَاسِرِينَ...» (درس ۱) و «... وَ هُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ» مرتبط است. (درس ۲)</p>	

تدبر در قرآن

در آیات سوره عصر تدبر کنید و با کمک دوستان خود، به سؤالات پاسخ دهید.

<p>۱. خداوند در این سوره به چه چیزی سوگند خورده است؟ چرا؟ به عصر سوگند خورده است و به دلیل اهمیت بهره‌وری از زمان است. در تفاسیر، معنای عصر به مطلق «زمان» و «دوران تاریخ بشر» یا بخشی از زمان مانند عصر ظهور اسلام و قیام پیامبر اکرم (ص) یا عصر قیام حضرت مهدی (عج) اشاره شده است؛ ولی مناسب‌تر همان عصر به معنای زمان و تاریخ بشر است، چرا که سوگندهای قرآن همواره متناسب با مطلبی است که سوگند به خاطر آن یاد شده و مسلم است که خسران انسان‌ها در زندگی، نتیجه گذشتن زمان عمر آن‌ها است. همان‌طور که سنایی در قصه‌ای در شعر زیبای خود چنین می‌سراید:</p>	<p>مَثَلْتُ هَسْتِ دَر سَرای غرور مَثَلُ یخ فـرُوش نیشـابور در تموز آن یخک نهاده به پیش کس خریدار نی و او درویش هر چه زر داشت او به یخ درباخت آفتاب تموز یخ بگداخت یخ‌گدازان شده ز گرمی و مرد با دلی دردناک و بادم سرد زانکه عمر گذشته باقی داشت آفتاب تموزش نگذاشت ...</p>
<p>۲. چه خسارتی انسان را تهدید می‌کند؟ از دست رفتن سرمایه وجودی انسان که همان عمرش است. انسان چه بخواهد چه نخواهد ساعت‌ها، ایام و سال‌های عمر او به سرعت می‌گذرد، نیروهای مادی تحلیل می‌رود و توان و قدرت او کاسته می‌شود. از نظر جهان‌بینی اسلام، دنیا یک بازار تجارت است؛ همان‌گونه که در حدیثی از امام هادی (ع) می‌خوانیم: «دنیا بازاری است که جمعی در آن سود می‌برند و جمع دیگری زیان.» همه در این بازار بزرگ زیان می‌کنند، مگر یک گروه که برنامه آن‌ها در آیه سؤم بیان شده است.</p>	
<p>۳. چه کسانی دچار خسران نمی‌شوند؟ کسانی که ایمان بیاورند، عمل صالح انجام دهند، خودشان حق را رعایت می‌کنند و به سوی حق دعوت کنند و هم‌چنین خودشان صبور هستند و دیگران را نیز به صبر دعوت می‌کنند.</p>	

ایستگاه سؤال

- ۱ | آیات و احادیث: هر یک از آیات زیر به کدام یک از نیازهای برتر انسان اشاره دارد؟
 (أ) «إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ» (ب) «إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ...»
- ۲ | صحیح / غلط: سؤال «خوشبختی انسان در سرای آخرت در گرو انجام چه کارهایی است» به «درک آینده خویش» اشاره دارد.
- ۳ | جای خالی: نیازهای برتر، نیازهایی است که برآمده از ..... است که خداوند به انسان عطا کرده است.
- ۴ | پاسخ کوتاه: سؤال «چرا زیستن» به کدام نیاز بنیادین انسان اشاره دارد؟
- ۵ | چندگزینه‌ای: چه کسی در حقیقت، سرمایه وجودی خود را از بین برده است؟
 ۱) انسانی که از سطح زندگی روزمره فراتر نرود و در افق بالاتر نیندیشد.
 ۲) انسانی که هدف حقیقی خود را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود.
- ۶ | کشف ارتباط: هر یک از موارد سمت راست به کدام مورد از سمت چپ مرتبط است؟ (یک مورد در سمت چپ اضافی است.)

آ. چگونه زیستن؟	۱. درک آینده خویش
ب. انسان می‌خواهد بداند که برای چه زندگی می‌کند؟	۲. نیازهای فراطبیعی
پ. زاد و توشه سفر به آخرت چیست؟	۳. کشف راه درست زندگی
	۴. شناخت هدف زندگی

۷ | پاسخ تشریحی: چه چیزی سبب شده است که در طول تاریخ همواره شاهد ارائه برنامه‌های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری باشیم؟

پاسخ ۱. شناخت هدف زندگی (ب) کشف راه درست زندگی

۲. صحیح

۳. سرمایه‌های ویژه‌ای

۴. شناخت هدف زندگی

۵. گزینه «۲»

۶. آ ← ۳   ب ← ۴   پ ← ۱

۷. احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای که پاسخگوی نیازهایش باشد و سعادت انسان را تضمین کند.

اهمیت نیازهای برتر

- سؤال‌هایی از قبیل چستی «هدف انسان»، «آینده او» و «راه درست زندگی»، دغدغه انسان‌های جست‌وجوگری است که برای خود و فرصت زندگی‌ای که در اختیارشان قرار گرفته، ۱ ارزش قائلند و ۲ نمی‌خواهند این **موهبت یگانه و تکرارناپذیر** را هدر دهند.
- این یک دغدغه و دل‌مشغولی مقدس است؛ زیرا نشان‌دهنده ۱ بیداری و هوشیاری انسان و ۲ توجه وی به ارزش زندگی و ۳ آگاهی از زیانی است که یک زندگی به هدف را تهدید می‌کند.
- غفلت و بی‌توجهی به این سوال‌ها آثار و عواقب زیان‌باری دارد که روزی گریبان انسان را خواهد گرفت، روزی که ۱ دیگر کاری از او ساخته نیست و ۲ زمان جبران سپری شده است. (زیرا سرمایه عمر خود را از دست داده است.)

پیام اصلی: بی‌توجهی به نیازهای بنیادین

حافظ - ایستگاه شعر

کاروان رفت و تو در خواب و بیابان در پیش کی روی، ره ز که پرسی، چه کنی، چون باشی؟

سؤال ۱ | مصراع اول بیت، به کدام سرمایه اشاره دارد؟

۲ | کدام دسته از نیازهای بشر مورد توجه این بیت است؟

پاسخ ۱ | عمر محدود و گذران انسان

۲ | نیازهای برتر (چستی هدف انسان، آینده او و راه درست زندگی)

- مکاتب فکری مختلف از ابتدای تاریخ تاکنون، به این سؤال‌ها، پاسخ‌هایی داده‌اند و امروزه نیز بیش از گذشته بازار این پاسخ‌ها داخل است، به همین جهت هم، سرگردانی انسان امروز از گذشته بیش‌تر شده است.

پاسخ به سؤال‌های اساسی

پاسخ به سؤال‌های اساسی باید حداقل دو ویژگی داشته باشد:

الف) کاملاً درست و قابل اعتماد باشد؛ زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است. در حالی که عمر محدود آدمی برای چنین تجربه‌ای کافی نیست، به خصوص که راه‌های پیشنهادی هم بسیار زیاد و گوناگون اند.

ب) همه‌جانبه باشد؛ به طوری که به نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد، زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی وی، پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند و نمی‌توان برای هر بُعدی، جداگانه برنامه‌ریزی کرد.

• با توجه به این دو ویژگی، کسی (خدا) می‌تواند پاسخ صحیح این سؤال‌ها را بدهد که:

۱ آگاهی کاملی از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او داشته باشد.

۲ هم چنین بداند که انسان‌ها، پس از مرگ، چه سرنوشتی دارند و دقیقاً چه عاقبتی در انتظار آن‌هاست.

فعالیت کلاسی

سؤال با توجه به توضیحات، بررسی کنید که:

۱ آیا عقل انسان به‌تنهایی می‌تواند به این سؤال‌های اساسی پاسخ کامل و جامع دهد؟ چرا؟

۲ آیا انسان به‌تنهایی می‌تواند مسیر سعادت را طراحی کند؟ چرا؟

پاسخ ۱ کسی می‌تواند انسان را در جهت پاسخ‌گویی درست به نیازهای برتر رهنمون کند که آگاهی کاملی از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او، چگونگی زندگی در جهان آخرت و ارتباط آخرت با دنیا داشته باشد. اما با توجه به این‌که دستگاه تفکر و اندیشه انسان دارای محدودیت است و نیز از طریق علوم بشری نمی‌تواند اطلاعات مذکور را به‌طور کامل و دقیق بگیرد، پس نمی‌تواند به نیازهای برتر پاسخ کامل و جامع دهد.

هر انسانی از همان ابتدای جوانی نیازمند برنامه کامل زندگی و پاسخ به نیازهای برتر است. اگر انسانی بخواهد خودش به جست‌وجوی پاسخ برخیزد، سال‌های متمادی از عمر خود را باید صرف تحقیق و مطالعه کند و باز هم به پاسخ کامل نمی‌رسد، حتی اگر هم برسد، بخش عمده عمر خود را از دست داده است و تازه باید حرکت را آغاز کند، یعنی بیش‌تر عمر خود را تلف کرده است. اما اگر خداوند این برنامه را از ابتدا برای انسان آماده کرده باشد، هر انسانی می‌تواند از همان آغاز جوانی قدم در راه سعادت بگذارد و از تمام ظرفیت عمر خود برای کسب کمالات استفاده کند؛ اما کسی که چنین نکند و خودش دست به جست‌وجو بزند، آخرش خواهد گفت:

جوانی صرف ره کردم که جویم زندگانی را   نجستم زندگانی را و گم کردم جوانی را

۲ از آن‌جا که طراحی مسیر سعادت انسان بستگی به پاسخ کامل و جامع به سؤالات و نیازهای بنیادین دارد و انسان نمی‌تواند به‌تنهایی به آن‌ها پاسخ دهد، نمی‌تواند به‌تنهایی مسیر سعادت خویش را طراحی نماید.

ایستگاه سؤال

۱ | آیات و احادیث: بر اساس آیات سوره عصر، کسانی که از خسران و زیان در امان‌اند، چند ویژگی و شرط را باید داشته باشند؟

۲ | صحیح / غلط: یکی از ویژگی‌های پاسخ سؤال‌های اساسی این است که باید همه‌جانبه باشد؛ زیرا هر پاسخ احتمالی مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است.

۳ | جای خالی: با توجه به دو ویژگی پاسخ مناسب به سؤالات اساسی، کسی می‌تواند پاسخ صحیح را بدهد که آگاهی کاملی از ..... و جایگاهش در نظام هستی داشته باشد.

۴ | چندگزینه‌ای: این‌که راه‌های پیشنهادی بسیار زیاد و گوناگون‌اند، به کدام ویژگی پاسخ به سؤالات اساسی اشاره دارد؟

(۱) همه‌جانبه باشد.   (۲) کاملاً درست و قابل اعتماد باشد.

۵ | پاسخ تشریحی: چرا دغدغه‌های چپستی هدف انسان و آینده او مقدس هستند؟

پاسخ ۱. ۴ ویژگی (۱- ایمان ۲- عمل صالح ۳- سفارش به حق ۴- سفارش به صبر)

۲. غلط (همه‌جانبه باشد؛ زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی انسان پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند و نمی‌توان برای هر بُعدی جداگانه برنامه‌ریزی کرد).

۳. خلقت انسان

۴. گزینه «۲»

۵. زیرا نشان دهنده بیداری و هوشیاری انسان و توجه وی به ارزش زندگی و آگاهی از زبانی است که یک زندگی بی‌هدف را تهدید می‌کند.

شیوه هدایت خداوند

• حقیقت این است که انسان به تنهایی قادر به پاسخگویی به نیازهای برتر خود نیست.

سؤال اکنون این سؤال مطرح می‌شود که: آیا خداوندی که در دستگاه عظیم خلقت به نیازهای طبیعی و غریزی انسان پاسخ داده، انسان را در وادی نیازهای برتر و متعالی سرگردان رها کرده است؟ یا او را در این زمینه نیز راهنمایی و هدایت نموده است؟

جواب هر مخلوقی، متناسب با ویژگی‌هایی که خداوند در وجودش قرار داده است، هدایت می‌شود. انسان نیز بر اساس سرمایه‌های ویژه‌ای که دارد هم چون توانایی تفکر و قدرت اختیار مورد هدایت واقع می‌شود. با تفکر در برنامه هدایت خود که خداوند از طریق پیامبران برای آن‌ها فرستاده است، آن را انتخاب می‌کند و به هدف خود در خلقت می‌رسد.

• خدای جهان، **آفریدگاری حکیم** است؛ نه تنها انسان، بلکه هیچ مخلوقی را بدون هدایت رها نکرده است. ❶ او هر مخلوقی را برای **هدفی معین** خلق می‌کند و ❷ برای رسیدن به آن هدف، او را هدایت و راهنمایی می‌فرماید. ❸ پس **هدایت**، یک **اصل عام و همگانی** در نظام خلقت است.

پیام اصلی: هدایت یک اصل عام و همگانی

ایستگاه آیه - طه، ۵۰

... گفت: پروردگار ما همان کسی است که آفرینش هر چیزی را به او بخشیده، سپس [او را] هدایت کرده است.

... قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ وَثُمَّ هَدَىٰ

سؤال ❶ خداوند پس از خلقت موجودات چه کاری برای آنان می‌کند؟

❷ با توجه به این آیه، هدایت چگونه اصلی در نظام خلقت است؟

❸ کدام اصل عام و همگانی در آیه بیان شده است؟

پاسخ ❶ هدایت همه آن‌ها

❷ یک اصل عام و همگانی

❸ هدایت

• خداند همه مخلوقات را هدایت می‌کند، اما شیوه هدایت مخلوقات با یکدیگر متفاوت است.

• خداوند هر دسته از مخلوقات را **متناسب با ویژگی‌هایی** که در وجودشان قرار داده (فطرت)، **هدایت** می‌کند. ❶ (هدایت خاص مخلوقات)

• انسان نیز که سرمایه‌های ویژه خود را دارد، شیوه هدایت مخصوص خود را دارد.

• یکی از این سرمایه‌ها، ❶ **توانایی تعقل و تفکر** و سرمایه دیگر: ❷ **قدرت اختیار و انتخاب** اوست؛ انسان، ابتدا درباره هر کاری **تفکر** (استدلال) می‌کند، اگر **تشخیص** داد که آن **کار مفید** است و او را به هدفش می‌رساند، آن را **انتخاب** می‌کند و **انجام** می‌دهد.

تلاشگر: حواست باشه

مراحل انجام فعالیت اختیاری انسان:

❶. تفکر (استدلال) ← ❷. تشخیص مفید بودن و رساندن به هدف ← ❸. انتخاب (گزینش) ← ❹. انجام و اجرا

تناسب هدایت الهی با ویژگی‌های انسان

• **هدایت** خداوند نیز از مسیر این **دو ویژگی** می‌گذرد (متناسب با این دو سرمایه است)؛ یعنی خداوند **برنامه هدایت** انسان (دین) را از طریق پیامبران می‌فرستد؛ این برنامه که دربرگیرنده **پاسخ به سؤالات بنیادین** است، توسط رسولان به مردم ابلاغ می‌شود تا انسان با ❶ **تفکر** در این برنامه و ❷ **پی بردن به ویژگی‌ها و امتیازات آن**، ❸ **با اختیار** خود، این برنامه را **انتخاب** کند و ❹ **در زندگی** به کار بندد و به **هدفی** که خداوند در خلقت او قرار داده است (تقرب الهی)، **برسد**.

• انسان با **عقل** خود در **پیام الهی** تفکر می‌کند و با **کسب معرفت و تشخیص** باید‌ها و نبایدها، **راه صحیح زندگی را می‌یابد و پیش می‌رود**. (پاسخ به کشف راه درست زندگی)

۱. برای مثال، زنبور عسل که ساختمان بدنی ویژه‌ای دارد و برای تولید عسل باید مکان مخصوصی را تهیه کند، خداوند او را هدایت می‌کند تا آن کندوی مخصوص را بسازد. (سورة نحل، آیه ۶۸)

پیام اصلی: نقش عقل در فهم پیام الهی

(اصول کافی) - ایستگاه حدیث

امام کاظم (ع) به شاگرد برجسته خود، هشام بن حکم فرمود:

«ای هشام، خداوند رسولانش را به سوی بندگان نفرستاد، جز برای آن که بندگان در پیام الهی تعقل کنند. کسانی این پیام را بهتر (احسن) می پذیرند که از معرفت برتری (افضل) برخوردار باشند، و آنان که در تعقل و تفکر برترند (افضل) نسبت به فرمان های الهی داناترند (اعلم) و آن کس که عقلش کامل تر است (اکمل) رتبه اش در دنیا و آخرت بالاتر است (اعلی - ارفع)».

سؤال ۱ امام کاظم (ع) خطاب به هشام، هدف انحصاری ارسال رسولان را چه چیزی معرفی نمود؟

۲ طبق کلام امام کاظم (ع) چه کسانی پیام الهی را بهتر (احسن) می پذیرند؟

۳ مطابق کلام امام کاظم (ع) چه کسی رتبه بالاتری (اعلی) در دنیا و آخرت دارد؟

۴ چه کسانی به فرمان های الهی داناترند؟ (اعلم)

۵ با توجه به فرمایش حضرت موسی بن جعفر (ع) معرفت برتر چه ثمره ای خواهد داشت؟

پاسخ ۱ تعقل در پیام الهی

۲ آنان که از معرفت برتری (افضل) برخوردارند.

۳ آن کس که عقلش کامل تر (اکمل) است.

۴ چه کسانی به فرمان های الهی داناترند؟ (اعلم)

۵ با توجه به فرمایش حضرت موسی بن جعفر (ع) معرفت برتر چه ثمره ای خواهد داشت؟

• بنابراین با کنار هم قرار گرفتن عقل و وحی می توان به پاسخ سؤال های اساسی دست یافت. البته انسان به علت دارا بودن اختیار می تواند راه های دیگری را نیز برگزیند، اما چنان که گفته شد، چون هر برنامه دیگری غیر از برنامه خداوند نمی تواند پاسخ درستی به آن نیازها بدهد، انسان زیان خواهد کرد و با دست خالی به دیار آخرت خواهد شتافت. و در آن جا زیان خود را مشاهده خواهد کرد. (مرتبط با آیه «وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ»؛ درس ۲، یازدهم)

تکمیل کنید

- اگر خداوند به سؤال های اساسی انسان پاسخ ندهد و او را رها کند، انسان در قیامت می تواند بگوید: از آن جایی که تو (خداوند) خود ما را رها کردی و برای ما راهنمایی نفرستادی که به سؤال ات پاسخ دهد، به این خاطر گمراه شدیم. اگر یک پیامبری فرستادی او را اطاعت می کردیم.
- خداوند، در قرآن کریم درباره تمام و کامل شدن حجت الهی (اتمام حجت)، با فرستادن انبیا (ارسال رسولان) فرموده است:

پیام اصلی: اتمام حجت الهی از طریق ارسال پیامبران

ایستگاه آیه - نساء، ۱۶۵

رسولانی (را فرستاد که) بشارت دهنده و بیم دهنده باشند، تا بعد از آمدن رَسُولًا مُبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لِيَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ... پیامبران، برای مردم در مقابل خداوند، دستاویز و دلیلی نباشد ...

سؤال ۱ خداوند جهت اتمام حجت با انسان ها چه اقدامی نموده است؟

۲ فلسفه ارسال رسولان بشارت دهنده و هشدار دهنده چیست؟

پاسخ ۱ پیامبرانی بشارت دهنده و هشدار دهنده فرستاده است. ۲ اتمام حجت خدا بر مردم

خداوند با فرستادن پیامبرانی بشارت دهنده و بیم دهنده، راه اعتراض و بهانه گیری بندگان را بسته است و حجت را بر بندگان تمام کرده است.

اندیشه و تحقیق

۱. آیا انسان می تواند پاسخ دادن به نیازهای برتر را نادیده بگیرد و براساس ضرب المثل «هر چه پیش آید خوش آید» رفتار کند؟ چرا؟
۲. آیا می توانیم پاسخ به نیازهای برتر را به احساسات شخصی و سلیقه فردی واگذار کنیم؟ چرا؟
۳. قرآن کریم خطاب به پیامبر اکرم (ص) می فرماید: «همانا ما این کتاب را به حق برای مردم بر تو نازل کردیم. پس هر که هدایت یافت، خودش سود کرده و هر که گمراه شد، تنها به زیان خود عمل کرده است و تو وکیل و مدافع آن ها نیستی.» این آیه به کدام یک از مفاهیم درس اشاره دارد؟

پیام اصلی: هدایت ویژه انسان و قدرت اختیار او

ایستگاه آیه - زمر، ۴۱

همانا ما این کتاب را به حق برای مردم بر تو نازل کردیم. پس هر که هدایت یافت، خودش سود کرده و هر که گمراه شد، تنها به زیان خود عمل کرده است و تو وکیل و مدافع آن‌ها نیستی!

سؤال ۱ کدام سرمایه انسان در این آیه مورد توجه واقع شده است؟

۲ در صورت هدایت شدن یا گمراهی، چه سرنوشتی در انتظار انسان است؟

۳ خداوند برای هدایت بشر چه امکانی فراهم نموده است؟

پاسخ ۱ قوه اختیار و انتخاب

۲ سود کردن یا به زیان خود عمل کردن

۳ کتاب (قرآن) را به حق برای مردم بر پیامبر نازل کرد.

۴. شعر زیر، با کدام یک از نیازهای برتر انسان مرتبط است؟ چرا؟

پیام اصلی: بهره‌مندی از عمر در کشف راه درست زندگی

(سعدی) - ایستگاه شعر

مرد خردمند هنر پیشه را   عمر دو بایست در این روزگار
تا به یکی تجربه آموختن   با دگری تجربه بردن به کار

سؤال ۱ بیت اول به کدام نیاز برتر اشاره دارد؟

۲ بیت دوم به کدام ویژگی پاسخ مناسب به نیازهای برتر اشاره می‌کند؟

پاسخ ۱ کشف راه درست زندگی

۲ کاملاً درست و قابل اعتماد بودن

۱. برخی از افراد وقتی با سؤال‌های بنیادین مواجه می‌شوند، برای آسوده کردن وجدان، خود را به بی‌خیالی می‌زنند و می‌گویند خود را درگیر این سؤال‌ها نمی‌کنیم. زندگی به هر صورت پیش رود، برای ما تفاوتی ندارد، اما این‌ها نمی‌دانند که روزی متوجه این تفاوت می‌شوند که دیگر قادر به انجام دادن کاری نیستند؛ بنابراین انسان عاقل نمی‌تواند چنین نگرشی داشته باشد، چون پاسخگویی مناسب به نیازهای برتر (بنیادین)، سعادت و خوشبختی او را به دنبال دارد و بی‌توجهی به آن‌ها، شقاوت و بدبختی ابدی را نصیب او خواهد کرد.

۲. راه کمال و رشد هر نوع از موجودات راه معین و خاصی است؛ به طور مثال، دانه گندم و نوزاد گوسفند، راه معینی را باید بپیمایند تا به کمال خود برسند. نوزاد گوسفند نمی‌تواند بگوید من بنابر نظر و سلیقه خودم شیر نمی‌خورم؛ زیرا اگر شیر نخورد، رشد نمی‌کند و می‌میرد. درحقیقت رشد و نمو بدن انسان و هر موجود دیگری، مکانیسم و قانون خاص خود را دارد و اگر کسی نخواست از این قانونمندی پیروی کند، باید تبعات آن مانند رنج و بیماری را بپذیرد. بعد معنوی انسان نیز همین‌گونه است. رشد آن از راه معین و قانونمندی خاصی تبعیت می‌کند و به راه و قانون دیگری جواب نمی‌دهد. به میزانی که از این قانون دور شویم، درد و رنج و تبعات منفی آن را باید بپذیریم. این در حالی است که عمر انسان کوتاه است و این عمر فقط یک بار در اختیار او گذاشته می‌شود و اگر آن را صرف اندیشه‌های شخصی کند و راه تجربه و آزمون را در پیش بگیرد، عمرش بیهوده تلف خواهد شد و در پایان، چیزی جز حسرت و پشیمانی در پی نخواهد داشت.

۳. این آیه هم به این مسئله می‌پردازد که خداوند برنامه هدایت انسان را توسط پیامبران ارسال می‌کند تا انسان با تفکر در این برنامه و با اختیار خود آن را انتخاب کند و هم به این نکته توجه می‌دهد که انسانی که برنامه‌ای غیر از برنامه خدا را برمی‌گزیند، ضرر می‌کند و قرآن وی را ناسپاس می‌خواند.

۴. کشف راه درست زندگی؛ چراکه شاعر معتقد است انسان باید دو عمر داشته باشد. در عمر اول راه‌های مختلف را تجربه کند و راه درست را انتخاب کند و در عمر دوم نتایج تحقیقات و تجارب آن را به کار ببندد. اما حال که این امکان وجود ندارد، پس باید با انتخاب برنامه درست از منبعی مطمئن به گونه‌ای زندگی کند که در پایان عمر آرزو نکند که کاش عمری دوباره می‌داشت تا از نو انتخاب مسیر می‌کرد و خطاهایش را جبران می‌نمود.

۱. ﴿أَنَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ لِلنَّاسِ بِالْحَقِّ فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ ضَلَّٰ فَاِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهِا وَمَا نُنْتِظِرُ عَلَيْهِمْ يَوْمَئِذٍ سِوَىٰ جَهَنَّمَ﴾

ایستگاه سؤال

- ۱ | آیات و احادیث: در بیان امام کاظم (ع) چه کسانی نسبت به فرمان‌های الهی داناترند؟
- ۲ | صحیح / غلط: انسان با عقل خود، در پیام الهی تعقل می‌کند و با کسب معرفت و تشخیص بایدها و نبایدها راه صحیح زندگی را می‌یابد و به پیش می‌رود.
- ۳ | جای خالی: خداوند با ..... راه ..... را بسته است و حجت را بر بندگان تمام کرده است.
- ۴ | پاسخ کوتاه: کدام ویژگی‌های انسان است که او را از سایر مخلوقات متمایز می‌کند؟
- ۵ | چندگزینه‌ای: در بیان امام کاظم (ع) چرا خداوند، رسولانش را به سوی بندگان فرستاده است؟
 ۱) تا مرتبه آنان در دنیا و آخرت بالاتر رود. ۲) برای آن‌که بندگان در پیام الهی تعقل کنند.
- ۶ | پاسخ تشریحی: چرا هدایت یک اصل عام و همگانی در نظام خلقت است؟

- پاسخ ۱. آنان که در تعقل و تفکر برترند.
۲. صحیح
۳. فرستادن پیامبرانی بشارت‌دهنده و بیم‌دهنده - اعتراض و بهانه‌گیری
۴. الف) توانایی تفکر و تعقل ب) قدرت اختیار و انتخاب
۵. گزینه «۲»
۶. خدای جهان، آفریدگاری حکیم است؛ نه تنها انسان، بلکه هیچ مخلوقی را بدون هدایت رها نکرده است. او هر مخلوقی را برای هدفی معین خلق می‌کند و برای رسیدن به آن هدف؛ او را هدایت و راهنمایی می‌فرماید. پس هدایت، یک اصل عام و همگانی در نظام خلقت است.

تعریف اصطلاحات و مفاهیم کلیدی

- **نیازهای طبیعی و غریزی:** انسان همچون سایر موجودات زنده یک دسته نیازهای طبیعی و غریزی دارد؛ مانند نیاز به آب، هوا، غذا و پوشاک. خداوند پاسخ به این نیازها را در عالم طبیعت آماده کرده و قدرت آگاه شدن از آن‌ها را نیز به انسان داده است.
- **نیازهای برتر:** نیازهای انسان منحصر به نیازهای طبیعی و غریزی او نمی‌شود؛ زمانی که انسان، از سطح زندگی روزمره فراتر رود و در افق بالاتری بیندیشد، خود را با نیازهای مهم‌تری نیز روبرو می‌بیند؛ نیازهایی که برآمده از سرمایه‌های ویژه‌ای است که خداوند به او عطا کرده است.
- **اتمام حجت:** خداوند با فرستادن پیامبرانی بشارت‌دهنده و هشداردهنده، راه بهانه‌جویی را بسته است و حجت را بر بندگان تمام کرده است.
- **هدایت، اصل عام و همگانی:** خداوند نه تنها انسان، بلکه هیچ مخلوقی را بدون هدایت رها نکرده است.
- **آفریدگار حکیم:** خدا هر مخلوقی را برای هدفی معین خلق می‌کند و برای رسیدن به آن هدف، او را هدایت و راهنمایی می‌فرماید.

مرور درس با سؤالات جای خالی

- انسان همچون سایر موجودات زنده یک دسته نیازهای طبیعی و غریزی دارد.
- خداوند پاسخ به نیازهای طبیعی را در عالم طبیعت آماده کرده و قدرت آگاه شدن از آن‌ها را نیز به انسان داده است.
- اگر انسان هدف حقیقی خود را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، عمر خود را از دست داده است.
- سؤال «نحوه زندگی انسان پس از مرگ چگونه است» اشاره به نیاز **درک آینده خویش** دارد.
- دغدغه کشف راه درست زندگی (چگونه زیستن) از آن جهت جدی است که انسان فقط یک بار به دنیا می‌آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند.
- نیاز بنیادین کشف راه درست زندگی (چگونه زیستن) ارتباط دقیقی با نیازهای اساسی دیگر انسان دارد. (شهریور ۸۹ با تغییر)
- پاسخ به سؤال‌های اساسی باید کاملاً درست و قابل اعتماد باشد، زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است.
- پاسخ به نیازهای برتر انسان زمانی راهگشا و اطمینان‌بخش است که همه‌جانبه و کاملاً درست و قابل اعتماد باشد. (شهریور ۹۸)
- کسی می‌تواند انسان را در پاسخگویی درست به نیازهای برتر رهنمون شود که آگاهی کامل از خلقت انسان و چگونگی زندگی او پس از مرگ داشته باشد. (خرداد ۹۵ با اندکی تغییر)
- هدایت خداوند از مسیر دو ویژگی تفکر و اختیار می‌گذرد.
- با کنار هم قرار گرفتن عقل و وحی می‌توان به پاسخ سؤال‌های اساسی دست یافت.
- خداوند با فرستادن پیامبرانی بشارت‌دهنده و بیم‌دهنده راه اعتراض و بهانه‌گیری بندگان را بسته است.
- نیازهای برتر انسان برآمده از سرمایه‌های ویژه‌ای است که خداوند به انسان عطا کرده است.
- خداوند همه مخلوقات را هدایت می‌کند، اما شیوه هدایت مخلوقات متفاوت است.
- سؤال «آیا زندگی انسان با مرگ تمام می‌شود؟» مربوط به نیاز **درک آینده خویش** است.
- انسان که سرمایه‌های ویژه خود را دارد، شیوه هدایت مخصوص خود را دارد.

هدایت الهی

سؤالات تشریحی

درس اول: هدایت الهی

الف تدبر در آیات قرآن و احادیث

۱. آیه شریفه ﴿وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ﴾ درباره چه موضوعی است؟
۲. مطابق با آیه شریفه ﴿لِنُحْيِيَ بِهِ بَلَدَةً ميثًا﴾: «به وسیله آن سرزمین مرده را زنده گردانیم» عامل حیات بخش جهان مادی چیست؟
۳. بنابر آیه شریفه ﴿إِنَّ الْخَاسِرِينَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ﴾ به سؤالات زیر پاسخ دهید:
 (آ) کدام نیاز برتر را مطرح می‌سازد؟
 (ب) مقصود از زیان حقیقی چیست؟
۴. با عنایت به آیه شریفه ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ﴾ به سؤالات زیر پاسخ دهید.
 (آ) این آیه خطاب به چه کسانی است؟
 (ب) نتیجه اجابت رسول خدا (ص) چیست؟
۵. ☆ فرموده امام سجاد (ع): «خدا یا ایام زندگانی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده‌ای» به کدام نیاز بنیادی و اساسی انسان اشاره دارد؟
۶. ☆ با توجه به آیات سوره عصر: ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ * وَالْعَصْرِ * إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ * إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَ تَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَ تَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ به سؤالات زیر پاسخ دهید:
 (آ) خداوند به چه چیزی سوگند خورده است؟ چرا؟
 (ب) چه کسانی دچار خسران و زیان نمی‌شوند؟
 (ج) براساس آیه شریفه ﴿قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى﴾:
 (آ) خداوند تمام مخلوقات را هدایت می‌کند که آن را ..... می‌گویند.
 (ب) به کدام اصل اشاره دارد؟
 (پ) چرا این آیه خلقت و هدایت خداوند را برای هر چیزی معرفی می‌کند؟
۸. ☆ در کلام موسی بن جعفر (امام کاظم (ع)) به شاگرد برجسته‌اش هشام بن حکم، علت ارسال رسولانش به سوی بندگان را چه فرموده‌اند؟
۹. طبق سخن امام کاظم (ع) چه کسانی پیام الهی را بهتر می‌پذیرند؟
۱۰. به بیان امام کاظم (ع) چه کسانی نسبت به فرمان‌های الهی داناترند؟
۱۱. ☆ در کلام امام کاظم (ع) چه کسی رتبه‌اش در دنیا و آخرت بالاتر است؟
۱۲. ☆ با توجه به آیه شریفه ﴿رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ...﴾ به سؤالات زیر پاسخ دهید:
 (آ) چه موضوعاتی از این آیه قابل برداشت است؟
 (ب) منظور از «حجة» در این آیه چیست؟
۱۳. ☆ ترجمه آیه «همانا ما این کتاب را به حق برای مردم بر تو نازل کردیم. پس هر که هدایت یافت، خودش سود کرده و هر که گمراه شد، تنها به زیان خود عمل کرده است و تو وکیل و مدافع آن‌ها نیستی»:
 (آ) به کدام ویژگی انسان اشاره دارد؟
 (ب) سود یا زیان رساندن به خود را در گرو چه چیزی معرفی می‌کند؟

(شهریور ۹۶)

ب صحیح / غلط

۱۴. انسان با آب نیازهای طبیعی و جسمی‌اش را برطرف می‌کند.
۱۵. اجابت دعوت خدا و رسول، نتیجه بخشیدن زندگی نیکو است.
۱۶. ☆ انسان‌ها رضایت از زندگی را وابسته به میزان تأمین نیازهای کوچک و بزرگ خود می‌دانند.
۱۷. انسان، هم‌چون سایر موجودات، یک دسته نیازهای طبیعی و غریزی دارد.
۱۸. ☆ خداوند پاسخ به نیازهای انسان را در جهان خلقت آماده کرده ولی راه آگاهی از آن‌ها را به انسان نداده است.

- ☆ ۱۹. خداوند پاسخ به نیازهای بنیادین انسان را در جهان خلقت آماده کرده است. (خرداد معارف ۱۴۰۳)
۲۰. نیازهای انسان منحصر به نیازهای طبیعی و غریزی نمی‌شود.
- ☆ ۲۱. پاسخ صحیح به نیازهای برتر (اساسی) سعادت انسان را تضمین می‌کند. (خرداد انسانی ۱۴۰۳)
- ☆ ۲۲. سؤال «انسان برای چه زندگی می‌کند؟» مربوط به نیاز «کشف راه درست زندگی» است.
۲۳. سؤال «خوشبختی انسان در آن سرا در گرو انجام چه کارهایی است» مربوط به «درک آینده خویش» است.
۲۴. سؤال «چگونه زیستن» مربوط به نیاز «کشف راه درست زندگی» است.
۲۵. دغدغه کشف راه درست زندگی از آن جهت جدی است که انسان فقط یک‌بار به دنیا می‌آید و آن را تجربه می‌کند.
- ☆ ۲۶. پاسخ‌ها به سؤال‌های اساسی باید کاملاً درست و قابل اعتماد باشد، زیرا انسان ابعاد مختلف دارد.
۲۷. پاسخ‌ها به سؤالات اساسی باید همه‌جانبه باشد، زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است.
۲۸. مصرع «به کجا می‌روم آخر نمایی وطنم» درباره نیاز درک آینده خویش است.
- ☆ ۲۹. عقل انسان به تنهایی می‌تواند به سؤال‌های اساسی پاسخ کامل و جامع دهد. (شهریور ۹۰ با تغییر)
۳۰. انسان ابتدا درباره هر کاری تفکر می‌کند؛ اگر تشخیص داد که آن کار مفید است و او را به هدفش می‌رساند آن را انتخاب می‌کند.
۳۱. خدای جهان آفریدگاری حکیم است، یعنی هیچ مخلوقی را بدون هدایت رها نکرده است. (دی ۹۶ با تغییر)
۳۲. انسان با قلب خود در پیام الهی تفکر می‌کند، و با کسب معرفت و تشخیص باید‌ها و نبایدها راه صحیح زندگی را می‌یابد.
- ☆ ۳۳. با کنار هم قرار گرفتن عقل و وحی می‌توان به پاسخ صحیح سؤال‌های اساسی و بنیادین دست یافت. (خرداد ۱۴۰۳)
۳۴. بیت «مرد خردمند هنر پیشه را / عمر دو بایست در این روزگار» درباره شناخت هدف زندگی است.
۳۵. حقیقت این است که انسان به تنهایی قادر به پاسخگویی به نیازهای برتر خود نیست.
۳۶. خداوند همه مخلوقات را هدایت می‌کند، و شیوه هدایت مخلوقات یکسان است.

ج سؤالات پاسخ کوتاه

۳۷. سؤال «چرا زیستن؟» یا همان «برای چه زندگی می‌کند؟» اشاره به کدام نیاز دارد؟
- ☆ ۳۸. «آگاهی از نحوه زندگی پس از مرگ» و «چگونه زیستن» به ترتیب مربوط به کدام نیاز برتر انسان است؟ (دی ۹۴)
۳۹. چه چیزی سبب شده که در طول تاریخ همواره شاهد ارائه برنامه‌های متفاوت و گاه متضاد از جانب مکاتب بشری باشیم؟
۴۰. انسان دارای چه نیازهایی است؟
۴۱. اگر انسان هدف حقیقی خود را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، چه پیامدی دارد؟
۴۲. سؤال «زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟» به کدام نیاز برتر انسان اشاره دارد؟
۴۳. بیت «از کجا آمده‌ام آمدنم بهر چه بود / به کجا می‌روم آخر نمایی وطنم» به کدام نیازهای برتر اشاره دارد؟
- ☆ ۴۴. عبارت «چگونه زیستن» به کدام یک از نیازهای برتر اشاره دارد؟ (خرداد انسانی ۱۴۰۳)
- ☆ ۴۵. کدام یک از نیازهای بنیادین انسان ارتباط دقیقی با نیازهای دیگر دارد؟ (شهریور ۹۰ با تغییر)
۴۶. دغدغه کشف راه درست زندگی و چگونه زیستن از چه جهتی جدی است؟
- ☆ ۴۷. دو ویژگی لازم برای آن‌که پاسخ به نیازهای بنیادین انسان، پاسخی راهگشا و اطمینان‌بخش باشد، کدام‌اند؟ (شهریور ۹۴)
۴۸. خدای جهان، خالق حکیم است، یعنی چه؟ (خرداد ۹۰)
- ☆ ۴۹. کوتاه‌ترین و کامل‌ترین عنوان را داخل پرانتز بنویسید. (شهریور ۹۳)
- «خدای جهان، آفریدگاری حکیم است، یعنی هر موجودی را برای هدفی معین خلق می‌کند و برای رسیدن به آن هدف هدایت می‌فرماید.»
۵۰. چرا شیوه هدایت انسان از سایر مخلوقات متمایز است؟

- ☆ ۵۱. وقتی می‌گوییم «حرکت انسان اختیاری است» به چه معناست؟ (شهریور ۹۱)
- ☆ ۵۲. دو عامل که با کنار هم قرار دادن آن‌ها انسان می‌تواند به پاسخ سؤال‌های اساسی دست یابد چیست؟ (شهریور ۸۹ با تغییر)
۵۳. هدایت خداوند برای انسان از طریق کدام ویژگی‌ها می‌گذرد؟
- ☆ ۵۴. دو عامل که با کنار هم قرار دادن آن‌ها انسان می‌تواند به پاسخ سؤال‌های اساسی دست یابد چیست؟ (شهریور ۸۹ با تغییر)
۵۵. اگر انسان هر برنامه دیگری غیر از برنامه خداوند را برگزیند چه ویژگی پیدا می‌کند؟
- ☆ ۵۶. بیت «مرد خردمند هنر پیشه را / عمر دو بایست در این روزگار» به کدام نیاز انسان اشاره دارد؟
۵۷. پاسخ به نیازهای برتر انسان باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟ نام ببرید. (دی ۹۳)
- ☆ ۵۸. سه مورد از نیازهای بنیادین انسان را نام ببرید. (دی ۹۰ با اندکی تغییر)
۵۹. نیازهای اساسی انسان به تدریج به چه چیزی تبدیل می‌شوند؟
۶۰. دعای پیوسته امام سجاد (ع) اختصاص یافتن ایام زندگانی‌اش به چه اموری است؟

د چند گزینه‌ای

- ☆ ۶۱. چرا نیاز به کشف راه درست زندگی، دغدغه‌ای جدی است؟
- (۱) انسان با فراترفتن از سطح زندگی روزمره و اندیشیدن در افق بالاتر، خود را با آن روبه‌رو می‌بیند.
(۲) انسان فقط یک‌بار به دنیا می‌آید و یک‌بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند.
- ☆ ۶۲. از آن‌جا که عمر محدود آدمی برای تجربه کردن راه‌های پیشنهادی بسیار زیاد و گوناگون کافی نیست، باید پاسخ به نیازهای اساسی دارای کدام ویژگی باشد؟
- (۱) جامع و همه‌جانبه بودن
(۲) کاملاً درست و قابل اعتماد بودن
۶۳. سؤال «آیا زندگی انسان با مرگ تمام می‌شود؟» مؤید کدام نیاز اساسی انسان است؟
- (۱) درک آینده خویش
(۲) کشف راه درست زندگی
۶۴. براساس آیات سوره عصر، رهایی از خسران و زیان دارای چند شرط است؟
- (۱) ۲ شرط
(۲) ۴ شرط
- ☆ ۶۵. در چه صورت انسان سرمایه وجودی خود را از دست داده است؟
- (۱) اگر دغدغه چگونه زیستن را جدی نداند.
(۲) اگر هدف حقیقی خود را نشناسد یا دچار خطا شود.
- ☆ ۶۶. در کلام امام موسی کاظم (ع) چه کسانی پیام الهی را بهتر می‌پذیرند؟
- (۱) رتبه آن‌ها در دنیا و آخرت بالاتر است.
(۲) از معرفت برتری برخوردار باشند.
- ☆ ۶۷. اگر کسی هدف حقیقی خود را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، چه پیامدی را به دنبال خواهد داشت؟
- (۱) عمر خود را از دست می‌دهد.
(۲) نمی‌تواند مسیر سعادت خود را طراحی کند. (خرداد معارف ۱۴۰۳)
۶۸. براساس کدام صفت الهی، خداوند بر خود لازم می‌داند تا اسباب هدایت بشر را فراهم سازد؟
- (۱) هدایت‌گری
(۲) حکمت
(۳) ربوبیت
(۴) رحمت
۶۹. با کنار هم قرار گرفتن کدام یک می‌توان به پاسخ سؤال‌های اساسی دست یافت؟
- (۱) عقل و اختیار
(۲) عقل و وحی
۷۰. حدیث شریف امام سجاد (ع) که می‌فرماید: «خدا، ایام زندگانی مرا به آن چیزی اختصاص بده که مرا برای آن آفریده‌ای» مؤید کدام نیاز برتر انسان است؟
- (۱) شناخت هدف زندگی
(۲) درک آینده خویش
(۳) کشف راه درست زندگی

(انسانی ۹۸)

۷۱. ابیات زیر بیانگر کدام نیاز برتر انسان می باشد و با پیام کدام آیه شریفه، مرتبط است؟

مرد خردمند هنر پیشه را عمر دو بایست در این روزگار
تا به یکی تجربه آموختن با دگری تجربه بردن به کار

۱) کشف راه درست زندگی - «رُسُلًا مَّبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لِّئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ...»

۲) درک از آینده خویش - «رُسُلًا مَّبَشِّرِينَ وَ مُنذِرِينَ لِّئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ ...»

۳) کشف راه درست زندگی - «إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ، إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ...»

۴) درک از آینده خویش - «إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ، إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ...»

(خرداد ۱۴۰۳)

۷۲ ☆ هر کدام از مصراع‌ها به ترتیب بیانگر کدام یک از نیازهای اساسی و برتر انسان است؟

«از کجا آمده‌ام، آمدنم بهر چه بود به کجا می‌روم آخرنمایی وطنم»

۱) شناخت هدف زندگی - درک آینده خویش

۲) کشف راه درست زندگی - شناخت هدف زندگی

۳) درک آینده خویش - کشف راه درست زندگی

کشف ارتباط

۷۳ ☆ هر یک از موارد سمت راست با کدام یک از موارد سمت چپ ارتباط دارد؟ (یک مورد در سمت چپ اضافی است.)

آ. چرا زیستن؟	۱. کشف راه درست زندگی
ب. چگونه زیستن؟	۲. شناخت هدف زندگی
پ. زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟	۳. جامع و همه‌جانبه بودن
	۴. درک آینده خویش

۷۴ ☆ هر یک از موارد سمت راست با کدام یک از موارد سمت چپ ارتباط دارد؟ (یک مورد در سمت چپ اضافی است.)

آ. عقل کامل‌تر	۱. برخورداری از معرفت برتر
ب. بهتر پذیرفتن پیام الهی	۲. داناتر بودن نسبت به فرمان‌های الهی
پ. برتری در تعقل و تفکر	۳. تعقل کردن در پیام الهی
	۴. بالاتر بودن رتبه در دنیا و آخرت

۷۵. هر یک از موارد سمت راست با کدام یک از موارد سمت چپ ارتباط دارد؟ (یک مورد در سمت چپ اضافی است.)

آ. به کجا می‌روم آخرنمایی وطنم	۱. درک آینده خویش
ب. عمر دو بایست در این روزگار	۲. شاگرد امام صادق (ع)
پ. هشام‌بن حکم	۳. کشف راه درست زندگی
	۴. شاگرد امام کاظم (ع)

تعریف مفاهیم و اصطلاحات

(دی ۹۰)

۷۸ ☆ اصل عام و همگانی هدایت (هدایت عمومی):

۷۹. نیازهای طبیعی و غریزی

۷۶. اتمام حجت:

۷۷ ☆ نیازهای برتر:

ز

سؤالات پاسخ بلند

- ☆ ۸۰. ویژگی‌هایی که سبب تمایز بنیادین انسان با سایر موجودات می‌شود را به‌طور کامل شرح دهید. (دی ۸۸)
۸۱. از نیازهای انسان «شناخت هدف زندگی» را توضیح دهید.
۸۲. از نیازهای اساسی انسان «درک آینده خویش» را بیان کنید.
۸۳. از نیازهای بنیادی انسان «کشف راه درست زندگی» را توضیح دهید.
- ☆ ۸۴. چرا پاسخ به نیازهای برتر انسان باید کاملاً درست و قابل اعتماد باشد؟ (خرداد ۹۶ و ۹۳ و شهریور ۹۷ و ۸۸)
- ☆ ۸۵. چرا پاسخ به نیازهای بنیادین باید «جامع و همه‌جانبه» باشد؟ (خرداد ۸۹ با اندکی تغییری)
- ☆ ۸۶. چرا سرگردانی انسان امروز درباره سؤال‌های اساسی خود، بیشتر از گذشته شده است؟
- ☆ ۸۷. چرا سؤال‌هایی از قبیل چیستی «هدف انسان»، «آینده او» و «راه درست زندگی» دغدغه و دل مشغولی مقدس هستند؟
- ☆ ۸۸. بیت «کاروان رفت و تو در خواب و بیابان در پیش / کی روی، ره ز که پرسى چه کنی چون باشی؟» به چه نکته‌ای توجه می‌دهد؟
- ☆ ۸۹. پاسخ‌های راهگشا و اطمینان‌بخش به نیازهای برتر انسان چه ویژگی‌هایی باید داشته باشند؟ توضیح دهید. (دی ۹۸)
- ☆ ۹۰. با توجه به ویژگی‌های سؤال‌های اساسی چه کسی می‌تواند پاسخ صحیح آن را بدهد؟
- ☆ ۹۱. چرا هدایت، یک اصل «عام و همگانی» در نظام خلقت است؟ (شهریور ۹۳ و دی ۹۱)
۹۲. وقتی می‌گوییم هدایت خداوند از مسیر دو ویژگی تعقل و اختیار می‌گذرد، یعنی چه؟
۹۳. اگر خداوند به سؤال‌های اساسی انسان پاسخ ندهد و او را رها کند انسان در قیامت چه می‌تواند بگوید؟
۹۴. انواع نیازهای انسان را توضیح دهید.

ح

درک مطلب

● با توجه به متن‌های زیر، به سؤالات پاسخ دهید:

- ☆ ۹۵. «شخصی در بازار بیش از بقیه فروشندگان کالا فریاد می‌زد که مردم از او زودتر خرید کنند. مردی به او گفت: مگر چه چیزی می‌فروشی که این قدر فریاد می‌زنی؟ گفت: همه سرمایه‌ام را بیخ خریده‌ام و در حال آب شدن است. اگر نفروشم زیان کرده‌ام.»
- آ این داستان شما را به اهمیت کدام موضوع رهنمون می‌سازد؟
- ب دغدغه کدام نیاز برتر با این متن مرتبط است؟
- پ کدام بیت به این داستان مربوط است؟
- ۱) روزها فکر من این است و همه شب سخنم / که چرا غافل از احوال دل خویشتم
- ۲) مرد خردمند هنر پیشه را / عمر دو بایست در این روزگار
- ت کدام آیه / آیات با این داستان همخوانی دارد؟
- ۱) «و العصر * ان الانسان لفی خسر»
- ۲) «رسلًا مبشرین و منذرین»
- ☆ ۹۶. دانش‌آموزی با مطالعه مبانی مکاتب مختلفی مانند مارکسیسم و ماتریالیسم، در جست‌وجوی برگزیدن برنامه‌ای برای زندگی خود است و می‌بیند که چه برنامه‌های متفاوت و گاه متضادی میان آن‌ها وجود دارد.
- آ دلیل جست‌وجوی این برنامه چیست؟
- ب یک برنامه مناسب برای سعادت انسان باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟
- ☆ ۹۷. احمد برای آموزش درس‌های خود، تصمیم گرفته است که هر درس را در یک آموزشگاه خاص به‌طور جداگانه ثبت نام کند.
- آ این تصمیم او درست است یا غلط؟ چرا؟
- ب این تصمیم او به لزوم کدام ویژگی برای برنامه زندگی انسان اشاره دارد؟ چرا؟

۴

بخش

پاسخنامه

- ۱ | آب مایهٔ حیات و اساس زندگی در جهان مادی است.
- ۲ | منظور «آب» است که به وسیلهٔ آن سرزمین مرده زنده می‌شود.
- ۳ | آ | شناخت هدف زندگی
- ب | اگر انسان هدف حقیقی خود را نشناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، عمر خود را از دست داده است و چنین کسی در حقیقت، سرمایهٔ وجودی خود را از بین برده است.
- ۴ | آ | خطاب به مؤمنان
- ب | زندگی حقیقی و نیکو، نتیجهٔ اجابت خدا و رسول (ص) است.
- ۵ | شناخت هدف زندگی
- ۶ | آ | به عصر و زمان سوگنده خورده است و اهمیت آن را می‌رساند و خسران انسان در زندگی نتیجهٔ گذشتن زمان عمر آن‌هاست که در همهٔ ادوار و اعصار این زیان، مصداق دارد.
- ب | از دست دادن سرمایهٔ وجودی انسان که همان عمرش است.
- پ | کسانی که ایمان بیاورند، عمل صالح انجام دهند، خودشان حق را رعایت می‌کنند و به سوی حق دعوت کنند و هم‌چنین خودشان صبور هستند و دیگران را نیز به صبر دعوت می‌کنند.
- ۷ | آ | هدایت عام و همگانی
- ب | هدایت که یک اصل عام و همگانی است.
- پ | زیرا خدای جهان، آفریدگاری حکیم است که نه تنها انسان، بلکه هیچ مخلوقی را بدون هدایت رها نکرده است. او هر مخلوقی را برای هدفی معین خلق می‌کند و برای رسیدن به آن هدف، او را هدایت و راهنمایی می‌فرماید.
- ۸ | برای آنکه بندگان در پیام الهی تعقل کنند.
- ۹ | آن که از معرفت برتری برخوردار باشد.
- ۱۰ | آنان که در تعقل و تفکر برترند.
- ۱۱ | آن‌کس که عقلش کامل‌تر است.
- ۱۲ | آ | هدایت الهی به وسیلهٔ پیامبران بشارت‌دهنده و بیم‌دهنده است و بعد از آمدن پیامبران حجت بر انسان تمام می‌شود.
- ب | حجت به معنای اتمام حجت است که خداوند با فرستادن پیامبران، دیگر بهانه و دستاویزی برای انسان قرار نمی‌دهد و حجت را بر آنان تمام می‌کند.
- ۱۳ | آ | قوهٔ اختیار و انتخاب
- ب | هدایت یا گمراه شدن
- ۱۴ | صحیح
- ۱۵ | غلط (بخشیدن زندگی نیکو نتیجهٔ اجابت خدا و رسول است، نه برعکس)
- ۱۶ | صحیح
- ۱۷ | صحیح
- ۱۸ | غلط (به انسان قدرت آگاه شدن به آن‌ها را داده است.)
- ۱۹ | غلط (خداوند پاسخ به نیازهای طبیعی و غریزی انسان را در جهان خلقت آماده کرده است.)
- ۲۰ | صحیح
- ۲۱ | صحیح
- ۲۲ | غلط (این سؤال مربوط به «شناخت هدف زندگی» است.)
- ۲۳ | صحیح

- ۲۴ | صحیح
- ۲۵ | صحیح
- ۲۶ | غلط (زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است در حالی که عمر محدود آدمی برای چنین تجربه‌ای کافی نیست.)
- ۲۷ | غلط (زیرا باید به نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد زیرا انسان ابعاد مختلفی دارد.)
- ۲۸ | صحیح
- ۲۹ | غلط (عقل انسان نمی‌تواند به تنهایی به سؤال‌های اساسی پاسخ کامل و جامع دهد و نیاز به وحی دارد.)
- ۳۰ | صحیح
- ۳۱ | صحیح
- ۳۲ | غلط (انسان با عقل خود در پیام الهی تفکر می‌کند.)
- ۳۳ | صحیح
- ۳۴ | غلط (دربارهٔ نیاز کشف راه درست زندگی است.)
- ۳۵ | صحیح
- ۳۶ | غلط (خداوند همهٔ مخلوقات را هدایت می‌کند، اما شیوهٔ هدایت مخلوقات با یکدیگر متفاوت است.)
- ۳۷ | شناخت هدف زندگی
- ۳۸ | درک آینده خویش - کشف راه درست زندگی
- ۳۹ | احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای که پاسخگوی نیازهایش باشد و سعادت او را تضمین کند.
- ۴۰ | نیازهای طبیعی و غریزی و نیازهای فراطبیعی و برتر
- ۴۱ | عمر خود را از دست داده است.
- ۴۲ | درک آیندهٔ خویش
- ۴۳ | مصراع اول به «شناخت هدف زندگی» و مصراع دوم به «درک آیندهٔ خویش» اشاره دارد.
- ۴۴ | کشف راه درست زندگی
- ۴۵ | کشف راه درست زندگی
- ۴۶ | از آن جهت که انسان فقط یک بار به دنیا می‌آید و یک بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند.
- ۴۷ | ۱- کاملاً درست و قابل اعتماد باشد. ۲- همه‌جانبه باشد.
- ۴۸ | یعنی خدا هیچ مخلوقی را بدون هدایت رها نکرده است. او هر مخلوقی را برای هدفی معین خلق می‌کند.
- ۴۹ | هدایت عام و همگانی
- ۵۰ | زیرا انسان ویژگی‌هایی دارد که سایر موجودات آن ویژگی‌ها را ندارند.
- ۵۱ | ابتدا دربارهٔ هر کاری فکر می‌کند، اگر تشخیص داد آن کار مفید است و او را به هدفش می‌رساند، آن را انتخاب می‌کند و انجام می‌دهد.
- ۵۲ | ۱- توانایی تعقل و تفکر ۲- قدرت اختیار و انتخاب
- ۵۳ | هدایت خداوند از مسیر دو ویژگی تعقل و اختیار می‌گذرد.
- ۵۴ | عقل و وحی
- ۵۵ | چون هر برنامهٔ دیگری نمی‌تواند پاسخ درستی به نیازهایش بدهد، انسان زیان خواهد کرد و با دست خالی به دیار آخرت خواهد شتافت.
- ۵۶ | کشف راه درست زندگی
- ۵۷ | ۱- کاملاً درست و قابل اعتماد باشد. ۲- همه‌جانبه باشد.

۸۲ | انسان با این سؤال مهم و اساسی روبه‌روست که «آینده او چگونه است؟» «آیا زندگی او با مرگ تمام می‌شود یا دفتر حیات او به شکل دیگری گشوده می‌گردد؟»، «اگر حیات، به شکل دیگری ادامه می‌یابد و انسان زندگی ابدی را پس از مرگ آغاز خواهد کرد، نحوه زندگی او پس از مرگ چگونه است؟»، «زاد و توشه سفر به جهان دیگر چیست؟» و «خوشبختی وی در آن سرا در گرو انجام چه کارهایی است؟»

۸۳ | راه زندگی یا «چگونه زیستن» که ارتباط دقیقی با دو نیاز دیگر دارد، دغدغه دیگر انسان‌های فکور و خردمند است، این دغدغه از این جهت جدی است که انسان فقط یک‌بار به دنیا می‌آید و یک‌بار زندگی در دنیا را تجربه می‌کند، بنابراین در این فرصت تکرارنشده، باید از بین همه راه‌هایی که پیش روی اوست، راهی را برای زندگی انتخاب کند که به آن مطمئن باشد تا بتواند با بهره‌مندی از سرمایه‌های خدادادی به هدف خلقت برسد.

۸۴ | زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است، در حالی که عمر محدود آدمی برای چنین تجربه‌ای کافی نیست، به خصوص که راه‌های پیشنهادی هم بسیار زیاد و گوناگون‌اند.

۸۵ | همه‌جانبه باشد؛ به طوری که به نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد، زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی وی، پیوند و ارتباط کامل و تنگاتنگی با هم دارند و نمی‌توان برای هر بُعدی جداگانه برنامه‌ریزی کرد.

۸۶ | مکاتب فکری مختلف از ابتدای تاریخ تا کنون، به این سؤال‌ها پاسخ‌هایی داده‌اند و امروزه نیز بیش از گذشته بازار این پاسخ‌ها داغ است، به همین جهت هم، سرگردانی انسان امروز از گذشته بیشتر شده است.

۸۷ | زیرا نشان‌دهنده بیداری و هوشیاری انسان و توجه وی به ارزش زندگی و آگاهی از زیانی است که یک زندگی بی‌هدف را تهدید می‌کند.

۸۸ | غفلت و بی‌توجهی به سؤال‌های اساسی انسان، آثار و عواقب زیان‌باری دارد که روزی گریبان انسان را خواهد گرفت، روزی که دیگر کاری از او ساخته نیست و زمان جبران سپری شده است.

۸۹ | پاسخ به سؤال‌های اساسی باید حداقل دو ویژگی داشته باشد: ۱- کاملاً درست و قابل اعتماد باشد زیرا هر پاسخ احتمالی و مشکوک نیازمند تجربه و آزمون است در حالی که عمر محدود آدمی برای چنین تجربه‌ای کافی نیست به خصوص که راه‌های پیشنهادی هم بسیار زیاد و گوناگون است ۲- همه‌جانبه باشد، به طوری که به نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ دهد زیرا ابعاد جسمی و روحی، فردی و اجتماعی و دنیوی و اخروی وی پیوند کامل و تنگاتنگی با هم دارند نمی‌توان برای هر بُعدی جداگانه برنامه‌ریزی کرد.

۹۰ | با توجه به ویژگی‌های پاسخ به سؤال‌های اساسی، کسی می‌تواند پاسخ صحیح این سؤال‌ها را بدهد که: ۱- آگاهی کاملی از خلقت انسان، جایگاه او در نظام هستی، ابعاد دقیق و ظریف روحی و جسمی و نیز فردی و اجتماعی او داشته باشد ۲- همچنین بداند که انسان‌ها، پس از مرگ چه سرنوشتی دارند و دقیقاً چه عاقبتی در انتظار آن‌هاست.

۹۱ | زیرا خدای جهان آفریدگاری حکیم است، نه تنها انسان بلکه هیچ مخلوقی را بدون هدایت رها نکرده است. او هر مخلوقی را برای هدفی معین خلق می‌کند و برای رسیدن به آن هدف، او را هدایت و راهنمایی می‌فرماید. پس هدایت، یک اصل عام و همگانی در نظام خلقت است.

۵۸ | ۱- شناخت هدف زندگی ۲- درک آینده خویش ۳- کشف راه درست زندگی

۵۹ | این نیازها به تدریج به دل مشغولی، دغدغه و بالاخره به سؤالاتی تبدیل می‌شوند که انسان تا پاسخ آن‌ها را نیابد، آرام نمی‌گیرد.

۶۰ | به چیزی که انسان برای آن آفریده شده است.

۶۱ | گزینه «۲»

۶۲ | گزینه «۲»

۶۳ | گزینه «۱»

۶۴ | گزینه «۲» ۱- ایمان ۲- عمل صالح ۳- سفارش یکدیگر به حق ۴- سفارش یکدیگر به صبر

۶۵ | گزینه «۲»

۶۶ | گزینه «۲»

۶۷ | گزینه «۱»

۶۸ | گزینه «۲»

۶۹ | گزینه «۲»

۷۰ | گزینه «۱»

۷۱ | گزینه «۳»

۷۲ | گزینه «۱»

۷۳ | آ | ۲ (ب) ۱ (پ) ۴

۷۴ | آ | ۴ (ب) ۱ (پ) ۲

۷۵ | آ | ۱ (ب) ۳ (پ) ۴

۷۶ | خداوند با فرستادن پیامبرانی بشارت‌دهنده و هشداردهنده، راه بهانه‌جویی را بسته است و حجت را بر بندگان تمام کرده است. بنابراین خداوند در قرآن کریم می‌فرماید: «رُسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ...»

۷۷ | نیازهای برتر برآمده از سرمایه‌های ویژه‌ای است که خداوند به او عطا کرده است که پاسخ صحیح به این نیازهای اساسی است که سعادت انسان را تضمین می‌کند مانند شناخت هدف زندگی، درک آینده خویش، کشف راه درست زندگی

۷۸ | خدای جهان، آفریدگاری حکیم است؛ نه تنها انسان، بلکه هیچ مخلوقی را بدون هدایت رها نکرده است. او هر مخلوقی را برای هدفی معین خلق می‌کند و برای رسیدن به آن هدف، او را هدایت و راهنمایی می‌فرماید. پس هدایت، یک اصل عام و همگانی در نظام خلقت است.

۷۹ | نیازهایی مانند آب، هوا، غذا و مسکن که انسان همچون سایر موجودات زنده دارد و خداوند پاسخ به آن‌ها را در عالم طبیعت آماده کرده و قدرت آگاه شدن از آن‌ها را به انسان داده است.

۸۰ | انسان ویژگی‌هایی مانند تعقل و تفکر و قدرت اختیار دارد که او را از سایر مخلوقات متمایز می‌کند و همین امر سبب شده شیوه هدایت او متفاوت باشد انسان ابتدا درباره هرکاری تفکر می‌کند. اگر تشخیص داد که آن کار مفید است و او را به هدفش می‌رساند، آن را انتخاب می‌کند و انجام می‌دهد.

۸۱ | انسان می‌خواهد بداند «برای چه زندگی می‌کند» و کدام هدف است که می‌تواند با اطمینان خاطر، زندگی‌اش را صرف آن نماید؟ او می‌داند که اگر هدف حقیقی خود را شناسد یا در شناخت آن دچار خطا شود، عمر خود را از دست داده است.

۹۲ | هدایت خداوند از مسیر دو ویژگی تعقل و اختیار می‌گذرد یعنی خداوند برنامه هدایت انسان را که دربرگیرنده پاسخ به سؤالات بنیادین است از طریق پیامبران می‌فرستد، تا انسان با تفکر در این برنامه و پی بردن به ویژگی‌ها و امتیازات آن، با اختیار خود این برنامه را انتخاب کند و در زندگی به کار بندد و به هدفی که خداوند در خلقت او قرار داده است، برسد.

۹۳ | از آن جایی که تو (خداوند) خود ما را رها کردی و برای ما راهنمایی نفرستادی که به سؤالاتمان پاسخ دهد، به این خاطر گمراه شدیم اگر یک پیامبر می‌فرستادی او را اطاعت می‌کردیم.

۹۴ | انسان دارای دو نیاز است: ۱- نیازهای طبیعی و غریزی مانند نیاز به آب، هوا، غذا و پوشاک که خداوند پاسخ به این نیازها را در عالم طبیعت آماده کرده و قدرت آگاه شدن از آن‌ها را نیز به انسان داده است ۲- نیازهای برتر و آن زمانی است که انسان، از سطح زندگی روزمره فراتر رود و در افق بالاتری بیندیشد خود را با نیازهای مهم‌تری نیز روبه‌رو می‌بیند، نیازهایی که برآمده از سرمایه‌های ویژه‌ای است که خداوند به او عطا کرده است، پاسخ صحیح به این نیازهای اساسی است که سعادت انسان را تضمین می‌کند.

۹۵ | آ) عمر محدود و فرصت تکرارنشده‌ی انسان

ب) کشف راه درست زندگی

پ) گزینه «۲»

ت) گزینه «۱»

۹۶ | آ) احتیاج دائمی انسان به داشتن برنامه‌ای که پاسخ‌گوی نیازهایش باشد و سعادت او را تضمین کند.

ب) کاملاً درست و قابل اعتماد باشد و همه‌جانبه باشد.

۹۷ | آ) از آن‌جا که درس‌های مختلف او، ارتباط کامل و تنگاتنگی با یکدیگر دارند و نمی‌توان برای هر درس جداگانه برنامه‌ریزی کرد، او به مشکلاتی همچون تداخل زمانی کلاس‌ها و تداخل در روش تدریس برخورد خواهد کرد.

ب) همه‌جانبه بودن؛ زیرا باید به نیازهای مختلف انسان به صورت هماهنگ پاسخ داد.

درس ۲ تداوم هدایت

۹۸ | دین واحد الهی (که متناسب با فطرت مشترک انسان هاست).

۹۹ | آ) اسلام (به معنای تسلیم خدا بودن)

ب) با دین واحد نازل شده بر پیامبر اسلام (ص) - به دلیل رشک و حسادت

۱۰۰ | آ) یکتاپرست، حق‌گرا و مسلمان به معنای تسلیم خدا بود.

ب) پیرو آیین خود، مسیحی یا یهودی می‌پنداشتند.

۱۰۱ | آ) رشد تدریجی سطح فکر مردم

ب) سطح فهم و درک مردم زمان خود

پ) گزینه «۲»

۱۰۲ | پیامبر اکرم (ص) پیامبری همانند دیگر پیامبران می‌باشد.

۱۰۳ | پیامبر اسلام (ص) ادامه‌دهنده راه همه انبیا معرفی شده و در سلسله انبیا قرار داشت.

۱۰۴ | صحیح

۱۰۵ | صحیح

۱۰۶ | غلط (بنا کردن جامعه‌ای دینی براساس عدالت، از برنامه‌های اسلام در عرصه عمل است).

۱۰۷ | صحیح

۱۰۸ | صحیح

۱۰۹ | غلط (لازمه ماندگاری یک دین، توانایی پاسخ دادن به همه سؤالات و نیازهای انسان در همه مکان‌ها و زمان هاست).

۱۱۰ | صحیح

۱۱۱ | غلط (رشد سطح درک انسان‌ها، تدریجی صورت می‌گیرد).

۱۱۲ | صحیح

۱۱۳ | غلط (ایمان قلبی به عادلانه بودن نظام هستی از برنامه‌های دین اسلام در عرصه ایمان است).

۱۱۴ | صحیح

۱۱۵ | صحیح

۱۱۶ | غلط (این قبیل تفاوت‌ها سبب تفاوت در اصل دین نشده است).

۱۱۷ | صحیح

۱۱۸ | صحیح

۱۱۹ | صحیح

۱۲۰ | غلط (برخی از بزرگان یهودی و مسیحی، رسالت پیامبر رحمت را انکار کردند و حتی به مبارزه علیه ایشان برخاستند).

۱۲۱ | ۱- استمرار و پیوستگی در دعوت ۲- رشد تدریجی سطح فکر مردم

۳- تحریف تعلیمات پیامبر پیشین (ذکر دو مورد کافی است).

۱۲۲ | به سبب ویژگی‌های مشترک (فطرت) انسان‌ها

۱۲۳ | ۱- خدای یگانه و دوری از شرک ۲- فرستادگان الهی و راهنمایان

دین ۳- سرای آخرت و پاداش و حسابرسی عادلانه ۴- عادلانه بودن نظام هستی (ذکر دو مورد کافی است)

۱۲۴ | سبب شد تا تعالیم الهی جزء سبک زندگی و آداب و فرهنگ مردم شود و دشمنان دین نتوانند آن را به راحتی کنار بگذارند.

۱۲۵ | سبب شد تا تعالیم الهی جزء سبک زندگی و آداب و فرهنگ مردم شود و دشمنان دین نتوانند آن را به راحتی کنار بگذارند.

۱۲۶ | ابتدایی بودن سطح فرهنگ و زندگی اجتماعی مردم و عدم توسعه کتابت

۱۲۷ | آن دسته رهبران دینی که به خاطر منافع دنیوی (ثروت و قدرت)

پیامبر جدید را انکار می‌کردند.

۱۲۸ | گزینه «۲»

۱۲۹ | گزینه «۱»

۱۳۰ | گزینه «۱»

۱۳۱ | گزینه «۲»

۱۳۲ | گزینه «۳»

۱۳۳ | گزینه «۲»

۱۳۴ | ۴ (آ) ۱ (ب) ۳ (پ)

۱۳۵ | ۲ (آ) ۳ (ب) ۱ (پ)

۱۳۶ | دین به معنای راه و روش است. دین اسلام راه و روشی است که خداوند برای زندگی انسان‌ها برگزیده است.

۱۳۷ | فطرت به معنای نوع خاص آفرینش است. وقتی از فطرت انسان

سخن می‌گوییم، منظور آفرینش خاص انسان و ویژگی‌هایی است که خداوند در اصل آفرینش وی قرار داده است و انسان‌ها با این ویژگی‌های خاص شناخته می‌شوند.